

HISTÒRIA

ANDREU MAYAYO

Altiero Spinelli: Home d'una sola causa

Spinelli va ser, des de l'esquerra italiana, un dels pares de la Unió Europea. Trenta anys després, ens arriben en castellà les seves memòries, una obra clàssica per endinsar-se en el moviment federalista europeu però també de plena actualitat en la cruïlla actual d'Europa.

Altiero SPINELLI
Cómo traté de hacerme sabio
Traducció de
Francisco José
Rodríguez Mesa
Barcelona: Icaria
editorial, 2019,
480 p., 25 €

D'aquesta manera, precisa i contundent, l'expresident de la República Italiana Giorgio Napolitano definia Altiero Spinelli (Roma, 1907-1986), un dels pares de la Unió Europea. També el va qualificar de visionari, ja que al bell mig de l'Europa més negra va albirar des del confinament en una petita illa del mediterrani un nou subjecte polític, democràtic i social, els Estats Units d'Europa. Coautor del Manifest de Ventotene (1941) i cofundador del Moviment Federalista Europeu (1943), Spinelli va dedicar tota la seva vida a la construcció política d'Europa; primer, com animador incansable de la societat civil, després com a Comissari de la Comunitat Econòmica Europea (1970-1976), i els seus deu anys darrers, com a diputat independent a les llistes del PCI al Parlament Europeu, en el qual va impulsar l'aprovació, el 1984, del projecte dels tractats constitutius de la Unió Europea. El mateix any publicava la primera part de les seves memòries *Io, Ulisse* (fins al 1943) i, després de la seva mort, van veure la llum el 1987 les primeres cent pàgines del volum titulat *La goccia e la roccia* (que podríem traduir per «la gota malaia»), que tot just arribaven al naixement de la República Italiana (1946). L'any 1988 es publicaven conjuntament amb el títol *Come ho tentato di diventare saggio*.

Trenta anys després, l'Editorial Icaria ha traduït al castellà les memòries de Spinelli, una obra clàssica per endinsar-se en l'europeisme del segle passat, i, a més a més, de rabiosa actualitat en un context especialment crucial per a la Unió Europea, per saber si va endavant o cap enrere, si s'estira o s'arrossa, si s'esmicola en desenes d'estats-nació o esdevé un estat federal liderat per les ciutats metropolitanas.

L'edició castellana incorpora tot un seguit de textos que valoren, contextualitzen, actualitzen i, al cap i la fi, enriqueixen les memòries de Spinelli. L'eurodiputat Ernest Urtasun, a tall de presentació, vindica l'herència del federalisme europeista i convida a no renunciar mai a Europa tot seguint

l'exemple paradigmàtic de Spinelli que, com un saltamartí, tornar a posar-se dempeus després de cada clatellada. I conclou: «La Federació és avui, més que mai, l'única resposta democràtica possible davant l'avenç de la globalització neoliberal i les temptacions nacionalistes de replegament i exclusió, i davant un nou ordre global que dibuixa una nova Guerra Freda protagonitzada per l'auge de grans potències de tall autoritari, a partir del desballestament del multilateralisme i el dret internacional».

L'assessor parlamentari i col·laborador més estret de Spinelli, Pier Virgilio Dastoli, president del Consell Italià del Moviment Europeu, ens ofereix en una llarga introducció les claus de les memòries i, sobretot, el perfil biogràfic del personatge fins a la seva mort. Convé recordar que Spinelli va deixar escrit un extens dietari publicat en tres volums.

A tall d'epíleg, Alexis Rodríguez-Rata explica amb pèls i senyals el compromís de Spinelli amb l'antifranquisme per una Espanya democràtica i una Europa federal fruit de la recerca realitzada per la seva tesis doctoral (*Fundamentos para una teoría federal europea y crítica al paradigma del estado-nación en Altiero Spinelli*, 2014) dirigida pel malaguanyat Miquel Caminal. Enric Adroher *Gironella* és la primera referència que surt, l'any 1951, en el dietari de Spinelli, i esdevindrà un dels seus col·laboradors més fidels. De fet, Spinelli intervindrà el 18 de març de 1986, dos mesos abans de morir, en un acte a ESADE de la mà d'Adroher, que presidia el Consell Català del Moviment Europeu, content perquè l'Espanya democràtica havia entrat a la CEE però, alhora, neguitós perquè l'Europa federal avançava molt lentament.

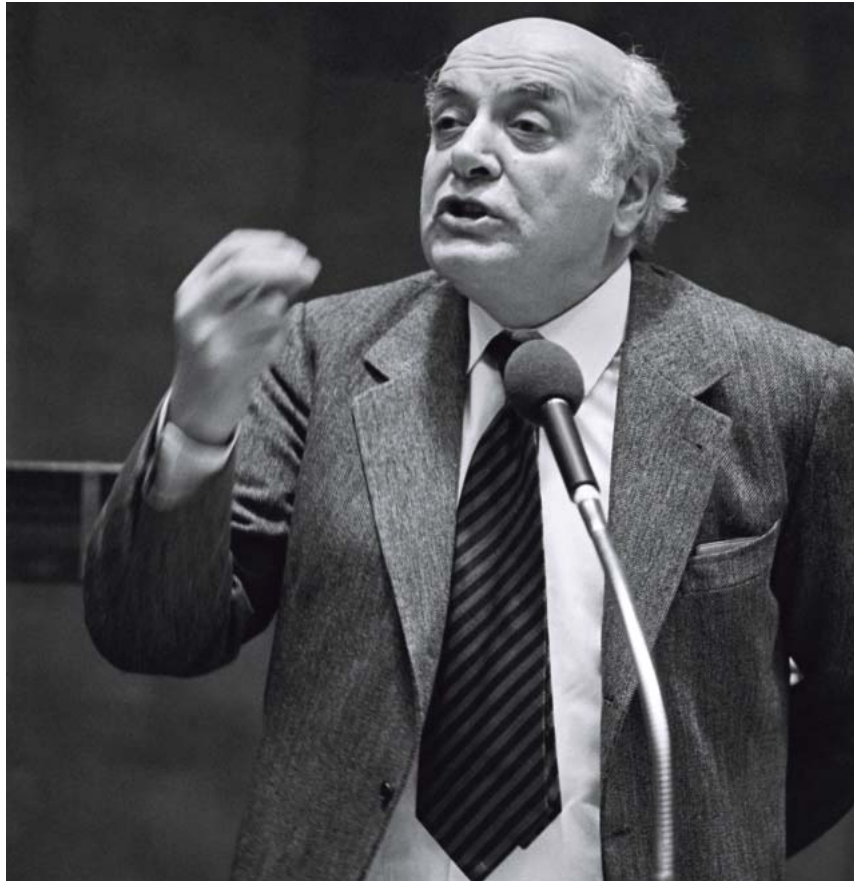
Les memòries de Spinelli són les d'un jove de bona família que pren partit davant l'ascens del feixisme al costat d'aquells més decidits a plantar-li cara i que, ben aviat, patirà la repressió. Amb disset anys ingressa a la Joventut Comunista i tres anys després és detingut i condemnat a setze anys de presó, dels

quals en passarà deu en diverses institucions penitenciàries i sis més confinat a les illes de Ponza (1937-1939) i Ventotene (1939-1943). Tot plegat, quan va recuperar la llibertat tenia 35 anys i havia passat gairebé tota la seva vida adulta privat de llibertat.

De la seva llarga reclusió destaquen dos fets ben excepcionals: la ruptura l'any 1937 amb el Partit Comunista davant els processos de Moscou i l'ascens de l'estalinisme i la redacció l'any 1941, amb Ernesto Rossi, de l'anomenat Manifesto de Ventotene. No era fàcil trencar amb els companys de militància, amb els qui havia compartit lluita i repressió, i, molt menys, en el univers penitenciari, on l'aixopluc de Partit era vital. No era fàcil tampoc imaginar-se una altra Europa després de la derrota del nazi-feixisme. De fet, els federalistes europeus eren quatre gats entre els vuit-cents confinats que, més aviat, els miraven com si fossin extraterrestres. La clau de volta del Manifest era el concepte de «crisi de l'Estat-nació» que ocupa en la teoria federalista el rovell de l'ou tal como ho fa en la teoria liberal el concepte de «crisi de la monarquia absoluta» o en la teoria comunista el concepte de «crisi del capitalisme». La utopia dels federalistes europeus era deixar enrere les sobiranes nacionals.

Ulisses era el nom pel qual era conegut en la seva militància comunista clandestina. Spinelli va voler que les seves cendres es dipositessin a Ventotene després de la seva odisea europea. Vint anys després, el maig de 2006, Giorgio Napolitano presidia l'homenatge de la República a l'illa i pregonava: «No hi ha futur per a Itàlia si no es rebutja tot tipus de temptació de replegament derivades de les reivindicacions il·lusòries i mesquines de l'interès nacional i de l'abandonament escèptic vers el projecte europeu.»

Spinelli fou un visionari obsedit per la construcció política d'Europa. Un tros d'home, potent físicament i ben plantat. D'una intel·ligència fora mida i d'una capacitat de treball envejable. Una pila de qualitats a les que hauríem d'afegir alguns defectes ben pre-

Altiero Spinelli a la comissió Jenkins en la sessió plenària celebrada a Luxemburg el gener del 1977. Fotografia: © Communautés européennes 1977

sents, com ara la supèrbia, la vanitat i la ira, amb un caràcter del morro fort. Ras i curt: un egòlatra de cap a peus. Es vanterà, sense embuts, d'haver portat successivament cap a l'europeisme els tres líders polítics italians més importants del seu temps: el demòcratacristià Alcide De Gasperi en els anys cinquanta; el socialista Pietro Nenni en els anys seixanta; i l'eurocomunista Enrico Berlinguer en els anys setanta.

Així mateix, l'ombra allargada de Spinelli ens amaga dues dones extraordinàries que brillen i, fins i tot, enlluernen amb llum pròpia, per la seva bellesa, per la seva intel·ligència i per les seves opcions de vida: Tina Pizzardo (1903-1989) i Ursula Hirschmann (1913-1991). Ambdues ens han deixat unes memòries pòstumes, *Senza pensaci due volte* (1996) i *Noi senza patria* (1993), respectivament, que complementen i, tot sovint, puntualitzen el relat de Spinelli.

Tina Pizzardo, torinesa, neboda d'un cardenal, llicenciada en mate-

màtiques, antifeixista i comunista, coneixerà Spinelli l'any 1926 i només es veuran una dotzena de vegades abans de caure detinguts. Durant deu anys s'escriuran centenars de cartes mentre la Tina trencarà el cor a Cesare Pavese i es casarà amb un comunista polonès. L'Ursula Hirschmann, alemanya, socialista i jueva, fugirà de l'ascens del nazisme i es casarà amb el triestí Eugenio Colorni, que farà cap a Ventotene fent costat a Spinelli i Rossi. Hirschmann serà qui traurà el Manifest de l'illa, qui el difondrà (serà l'autora de la traducció a l'alemany) i prepararà la reunió a Milà, l'agost de 1943, on es fundarà el Moviment Federalista Europeu. Així mateix, va organitzar el Congrés Federalista Internacional de París, el 1945, i trenta anys després fundava a Brussel·les «Femmes pour l'Europe». Spinelli i Hirschmann es van enamorar a Ventotene i es van casar després de la mort de Colorni a Roma, pocs dies abans de l'alliberament de la ciutat, el juny de 1944. ■